

Kulttuurissa on lakeuden voima

Etelä-Pohjanmaan Kulttuurirahaston 50-vuotishistoriateoksen kirvoittamia ajatuksia

---

Ilkka Virtanen

Oiva Ketonen –tapahtuma
Vaasan yliopisto 30.9.2009

Historiateos kokonaisuutena

Historiateoksen osat

- Etelä-Pohjanmaa tänään (Ilmari Laukkonen)
  - Katsaus maakunnan kehitykseen rahaston 50-vuotiskaudella (10 s)
- Etelä-Pohjanmaan Kulttuurirahaston synty ja kehitysvaiheet (Petri Rekonen)
  - Varsinainen rahaston historiikki (100 s)
- Eräiden vuosina 1960-2008 apurahan saaneiden henkilöiden haastatteluja (Petri Rekonen)
  - 10 stipendiaatin näkemyksiä apurahan vaikutuksesta uralleen (14 s)
- Nimikkorahastojen perustajat ja rahastojen käyttötarkoitukset (Päivi Vuoljärvi)
  - Henkilökuvia lahjoittajista ja heidän lahjoitustensa käyttötarkoitukset (36 s)
- Kymmenen muistelmaa Etelä-Pohjanmaan Kulttuurirahaston vaiheista (Sari Soini)
  - Rahaston toiminnassa mukana olleiden vaikuttajien haastatteluja (17 s)
- Puheenjohtajat ja asiamiehet sekä tunnustus-palkintojen ja mitalien saajat (Petri Rekonen)

Päällimmäiset ajatukset

Laajuus, monipuolisuus, kattavuus, ajankohtaisuus

- Historiikin ambitiotaso kasvanut kirjoitustyön myötä
- Rahaston kehitykselle taustaa maakunnan kehitystä kuvaavasta osiosta (tätä myös varsinaisessa rahaston historiaosiossa)
- Nimikkorahastot ja niiden taustalla olevat henkilöt mielenkiintoinen ja tärkeä lisä
- Haastattelut (apurahan saajat ja keskeiset toimijat) täydentävät ja elävöittävät historiateosta
- Ajankohta historian julkaisemiselle mitä parhain: rahasto kasvanut vaatimattomasti alusta erittäin merkittäväksi kulttuurin rahoittajaksi, harrastelusta on edetty ammattimaiseksi toimijaksi

Rahaston synnyn esivaiheet

- Suomen Kulttuurirahaston (keskusrahaston) perustaminen taustalla
  - Eteläpohjalainen vaikutus vahva
    - Ilmari Turja (aate), Heikki Huhtamäki (rahoituspohja)
- Maakunnallinen identiteetti
  - Elinkeinorakenne (maatalousyhteiskunta – Vaasan teollisuus)
  - Siirtolaisuus (merkitys Kulttuurirahastolle?)
  - Alhainen koulutustaso – vapaa sivistystyö (nuorisoseuraliike)
  - E-P:n historiahanke, vaikuttajien elämäkerrat
  - E-P:n Kulttuurisäätiö (1947) – maakunnallinen kulttuurirahasto (Artturi Leinosen syntymäpäivärahasato)

Rahaston syntyvaiheet

- **Vahvat kansallisen tason maakuntavaikuttajat perustajina ("bottom up")**
  - Ministeri- ja kansanedustajataustat
- **Yliasiamies Erkki Salonen aktiivinen ("top down")**
  - Toiminnallis-taloudellinen maakunta perusteena
- **Voimakas kytkentä maakuntaliittoon**
  - Toiminnanjohtaja, hoitokunta
- **Pohjanmaan Rahasto ⇒ 1963 E-P:n ja K-P:n Rahastot**
  - Apurahajakauma, vahvat vaikuttajat
- **Keräyksillä pääomaa**
  - Leinosen syntymäpäiväkeräys, 1959-60 kansalaiskeräys ja 1964 suurkeräys
- **Aktiivisuus korkeakouluasiassa**
  - E-P:n kesäyliopisto, Seinäjoen korkeakouluhanke

Havaintoja rahaston kehitysvaiheilta

- **Rahaston historia on sen vahvojen toimijoiden historiaa**
  - Hoitokunnan puheenjohtajat ("Jussi Joupin aika")
  - Asiamiehet ("Irma Rewellin aika")
- **Rahasto ollut pioneeri omaehtoisten suurhankkeiden toteuttajana**
  - Fiulikökkä (E-P & K-P, keskusrahasto), Heikki Klemetti -tutkimus, Jääkäri Ståhl, maakuntahistorian VII osa, Latomeri-sarja, Oiva Ketonen-luento, Nuorisotutkimus
- **Strateginen painopisteajattelu tullut mukaan 2000-luvulla**
  - Aiemmin suurta vaihtelua tieteet – taiteet – vapaa sivistystyö osien kesken, myös esim. taiteiden sisällä
  - Vaihtelun lähteinä (?) hakemukset, päättäjät ("ei taiteilijoille, rahat kapakkaan"); viimeisimmät suurlahjoitukset (Syrenius, Lall) ohjanneet osaltaan painopisteiden syntyä

Historiallis-kulttuurinen Etelä-Pohjanmaa

- “Vanhan Vaasan läänin” kolmen osa-alueen – maakunnan – problematiikka heijastunut myös rahaston toiminnassa
  - Pohjanmaan Rahaston jako kahtia v. 1963
  - Ajatukset E-P:n Rahaston kahtiajaosta maakuntajaon myötä
- Korkeakoulu/yliopistokysymys
  - Erityisesti 1960-luvulla akuutti
  - 1990-luvun ratkaisut (Vaasan yliopisto, Seinäjoen ammatti-korkeakoulu, yliopistokeskus) normalisoineet tilanteen
- Hoitokunnan puheenjohtajat puolustaneet voimakkaasti rahaston kytkentää historiallis-kulttuuriseen Etelä-Pohjanmaahan
- Etelä-Pohjanmaan historian VII osan tuottaminen

Kohti vahvaa taloutta ja ammatti- maista toimintaa

- Talouden suhteellinen asema maakuntarahastojen joukossa ollut "U-käyrän muotoinen"
  - Vuoteen 1975 rahasto 3-4 suurimman rahaston joukossa
  - 1980- ja 1990-luvuilla keskiarvon alapuolella ja asema jatkuvasti heikkenevä
  - 2000-luvulla rahasto selvä ykkönen, v. 2008 muiden rahastojen tasearvoindeksit 8,9 (Kainuu) – 83,6 (Varsinais-Suomi)
- Asiamiehen työpanoksen vahvistuminen (Rewell, Alarinta)
  - Rahastolle myös sihteeri
- Hoitokunnan, erityisesti työvaliokunnan vahva kytkeminen mukaan mm. apurahahakemusten käsittelyyn
- Siirtyminen laajamittaiseen asiantuntijoiden käyttöön apuraha-päätöksiä valmisteltaessa

Keskusrahasto ja maakuntarahastot

- Keskusrahasto hoitaa keskitetysti mm. talousasiat ja monet yleishallinnon tehtävät, maakuntarahastot voivat keskittyä substanssikysymyksiin
- Keskusrahasto tukee yleisavustuksin ja projekti-kohtaisesti
- **Aina ei ole luotettu maakuntien asiantuntemukseen**
  - Yliasiamies Paavo Hohti. Havahtuminen siihen, että maakunnissa on omat yliopistot, ei ole merkinnyt ainoastaan siunauksellisuutta, sillä maakunnissa on helpompi saada tiedeapurahaa kuin valtakunnallisista apurahajärjestöistä. "Tiedettä täytyisi tukea siellä, missä siihen on asiantuntemus. Maakunnissa tiedettä ei pitäisi tukea, ellei sitten kyseessä ole jokin maakuntaa koskeva selkeä konkreettinen kysymys."
  - Hohti arvelee, että on olemassa vaara, että hoitokunnassa istuvat korkeakoulujen edustajat jakavat rahoja omille oppilaitoksilleen. "Kysymys kuuluukin: toteuttavatko ihmiset omien taustayhteisöjensä kautta omia pyrkimyksiään. Jos tällainen pääsee vallalle, niin se on vääränlaista tiedeuskovaisuutta."

Loppuhavainnot

- Historianteoksen aikaansaaminen laajuudessaan ja kattavuudessaan maakunnallinen kulttuuriteko
  - Rahasto jälleen kerran tiennäyttäjänä valtakunnallisestikin
- Nimikkorahastojen henkilöhistoriat ainutlaatuinen lisä historiikkiin
  - Merkitys myös potentiaalisille tuleville lahjoittajille
- 2000-luvun toimintakulttuurin muutokset olisivat voineet tulla vahvemmin esiin
  - Hoitokunnan ja "toimiston" ammattimaistuminen
  - Kannustavasta tukirahoituksesta siirrytty yhä enemmän aloittavien ammattitutkijoiden tukemiseen (taiteen puolella ei vielä laajamittaisesti)
- Teoksen laajuus myös jossain määrin ongelma
  - Mukana ehkä tarpeettomasti yleistä (kulttuuri)historiaa
  - Materiaalin laajuus johtanut joiltakin osin epätarkkuuksiin ja virheellisyyksiin (mm. yliopistot 1960-luvulla)